

Schilderij-ontwerpen in olieverf door M. I. van Bree

Het uitvoerige artikel van Paul Eeckhout in dit Bulletin, afl. 3 van de 16de jrg., 1968 over Mathieu van Bree's *Installatie van de Universiteit te Gent* in het Rijksmuseum vestigde de aandacht op de schilder, wiens uitvoerige, grote historiestukken en statieportretten voor ons weinig aantrekkelijk meer zijn, hoe kundig de uitvoering ook is. De theatrale uitdrukking van gevoelens, die de tijdgenoot bewonderde, ontroert ons niet meer. Zijn olieverf-ontwerpen voor zulke stukken daarentegen bekoren ons door de vlotte penseelstreek en door de lichtende kleuren waarmee hij zijn groepen componeert. Zo spreken Van Eijnden en Van der Willigen¹ van de *ongemeen vlug geschilderde doch fraaie* schets op de Amsterdamse tentoonstelling van 1813 voor het grote stuk in het museum De Lakenhal te Leiden, voorstellend burgemeester Van der Werff, die zijn arm aanbiedt aan de hongerende Leidse bevolking. En zo schrijft ook Immerzeel²: *in zijn menigvuldige en schone schetsen was zijn eerste gedachte vol genie*. Blijkbaar schilderde hij zijn historische schetsen, die op tentoonstellingen werden ingezonden, in de hoop dat de bestelling van een groot schilderij zou volgen.

De Antwerpenaar Van Bree heeft met overtuiging het koningschap van Willem I aanvaard, nadat hij tevoren de Corsicaan had gediend, en sinds de bevrijding uit de Franse overheersing heeft hij met grote ijver taferelen uit de recente geschiedenis van het Koningshuis, ontworpen, in tekening, zoals het bezoek van Koningin Wilhelmina aan de Prins van Oranje na zijn verwonding bij Waterloo (afb. 1), of in olieverf. Een aantrekkelijk voorbeeld van zo'n ontwerp in olieverf is een voorstelling,

die in 1936 in bezit was van de edelsmid J. E. Brom (afb. 2). De huidige verblijfplaats is de familie onbekend. Het schetsmatige karakter spreekt hier nog sterker dan bij de doop van de latere Koning Willem III in het Oranje Nassau Museum. De reden is misschien dat Van Bree nog geen portretten van de Russische Keizerlijke familie bij de hand had om reeds enigszins het type van Tsaar Alexander en diens naaste verwanten weer te geven. Het schilderij uit de voormalige verz. Brom stelt Koning Willem II voor als Prins van Oranje, kort voor de huwelijksplechtigheid met Grootvorstin Anna Paulowna, zuster van de Tsaar. Is het de ontmoeting van het bruidspaar ten huize van de keizerin-weduwe te Petersburg op 20 december 1825 op het moment van de overreiking van de symbolische sluier? Rechts staat Tsaar Alexander, broeder van de bruid. Vermoedelijk behoren ook de Keizerin-Weduwe, de Grootvorsten Nicholaas en Michael, die bij de huwelijksplechtigheid de kronen boven de hoofden van het bruidspaar zouden houden, en Catharina Paulowna pas gehuwd met haar tweede gemaal Wilhelm Friedrich von Württemberg, de ouders van onze latere Koningin Sophie, tot het gezelschap. Van de leden van het Nederlandse gevolg van de Prins, waartoe de hofmaarschalk d'Ablaing, de kamerheren Van Reede en Van Nagell en de adjudanten Du Caylar en De Knijff behoorden, heeft de schilder niet gepoogd een voorlopige gelijkenis te geven. Tegen de wand is een buste geplaatst van (Guil)laume I, die zich vermoedelijk niet werkelijk in het Keizerlijk paleis te Sint Petersburg bevond; een werkelijk bestaande kamer zal de schilder zich ook niet hebben voorgesteld; het

Afb. 1. M. I. van Bree. Koningin Wilhelmina bezoekt de gewonde Prins van Oranje. Tekening. Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

zou immers niet meer dan de anti-chambre van een eetzaal zijn geweest.

Een al even levendige schets kan aan Van Bree worden toegeschreven (afb. 3)³. Zij behoorde in 1913 toe aan Jhr. Mr. G. de Bosch Kemper. Men ziet er mevrouw Kemper, de vrouw van de hoogleraar die zulk een belangrijk aandeel had in onze opstand, in grote gemoedsrust met haar kinderen staan op de stoep van haar huis aan de Breestraat te Leiden. Zij spreekt een opgewonden menigte kalmere toe in de dagen toen het nog allerminst zeker was of de opstand tegen het Franse gezag niet bloedig onderdrukt zou worden. Van Bree

schilderde ook een portret van de hoogleraar zelf. De schilder had de neiging op zijn schetsen de benen van zijn personen te lang te maken, ook bij zeer gezette personen. Waarschijnlijk is dat een overdrijving van de mode van het Empire-tijdperk. Vooral wegens de bijna karikaturale gerektheid der voorname lieden, vraagt men zich af of de toeschrijving aan Louis Moritz juist is van een schilderij uit het bezit van de heer H. v. d. Velde te Amsterdam, geëxposeerd op de grote Oranje-Nassau-tentoonstelling van 1898. Moritz zou natuurlijk voortgewerkt kunnen hebben op een schets van Van Bree. Het schilderstuk is afgebeeld

Afb. 2. M. I. van Bree. De latere Koning Willem II kort voor de huwelijksplechtigheid met Anna Paulowna van Rusland. Olieverfschets. Vroeger verz. J. E. Brom, Utrecht.

in het plaatwerk *De Oranje Nassau Galerij*, uitgegeven bij E. en M. Cohen te Nijmegen-Arnhem. Men ziet er Willem Frederik, Prins van Oranje, kort na zijn landing te Scheveningen op 13 november 1813, terwijl hij het huis betreedt van Graaf van Limburg Stirum in Den Haag. Van Bree was in zijn tijd een wat overschat historichilder, maar uit zijn schetsen kunnen wij zien dat hij de aanleg had van een kunstenaar van enige blijvende betekenis. Geldt datzelfde niet voor vele historie-schilders uit de aanvang der negentiende eeuw, wier inspiratie vervloede wanneer zij tegen-

over een grote opdracht stonden en lag de oorspronkelijkheid van Delacroix niet deels daaraan, dat hij de frisheid van een schets in een grote historische schilderij wist te bewaren?

Noten

¹ R. van Eijnden en A. van der Willigen, *Geschiedenis der Vaderlandsche schilderkunst*, III, Haarlem 1820.

² J. Immerzeel, *De Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters*, I, Amsterdam 1842, pag. 92.

³ Afgebeeld in G. J. W. Koolemans, *Historisch Gedenkboek . . . 1813*, III, Haarlem 1912-1913, tegenover pag. 371.

Afb. 3. M. I. van Bree. Mevrouw Kemper stelt de opgewonden Leidse burgerij gerust. Olieverfschets. Vroeger verz. Jhr. Mr. G. de Bosch Kemper.